

Eduskunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

stv@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö: HE 300/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista sekä varhaiskasvatuslain 53 §:n muuttamisesta / Kirjallinen lausuntopyyntö

EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE

ASIA: Lausunto: HE 300/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista sekä varhaiskasvatuslain 53 §:n muuttamisesta

LAUSUNNON ANTAJA

Vammaisfoorumi ry kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta jättää kirjallinen lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta. Vammaisfoorumi on 27 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 220 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

LAUSUNTO

Vammaisfoorumi kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaiksi. Lakiuudistuksen tavoite edistää palvelunjärjestäjän, palveluntuottajan ja valvontaviranomaisen välistä yhteistyötä on tärkeä, jotta valvonnan merkitys palvelujen laadun ja kehittämisen turvaamiseksi voidaan varmistaa.

Vammaisfoorumi näkee hyvänä, että soveltamisalan piiriin kuuluisivat kaikki sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavat palveluntuottajat ja palveluyksiköt, niin julkiset, yksityiset kuin kolmannen sektorin palveluntuottajat. On hyvä, että lausuntakierrosten jälkeen lakiesityksessä nyt todetaan, että potilasasiavastaavia ja sosiaaliasiavastaavia olisi nimettävä riittävästi ottaen huomioon potilaiden ja asiakkaiden palvelutarpeet.

Vammaisfoorumi on myös tyytyväinen siitä, että nyt esitetään nimettäväksi potilasasiavastaaville ja sosiaaliasiavastaaville vastuuhenkilö, jonka tehtävänä olisi muun muassa ohjata, koordinoida ja kehittää potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toimintaa sekä koota potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien kanssa vuosittain selvitys potilaiden ja asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehityksestä

toiminnan järjestäjälle. Emme kuitenkaan ole tyytyväisiä siihen, että hyvinvointialueita ei velvoiteta erikseen nimeämään omia vastuuhenkilöitä potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnalle.

Potilasasiavastaavien toiminnassa ei ole aiemmin määritelty kelpoisuusehtoja, ja toiminnan edelleen kehittäminen vaatii suunnitellun siirtymäjakson puitteissa erityistä panostusta. Vastuuhenkilöllä tulisi olla kokemusta potilastyöstä, terveydenhuoltojärjestelmän ja palveluiden osaamista ja ylempi yliopistollinen koulutus. Tämän vastuuhenkilön tulisi vastata terveydenhuollon palveluista.

Vammaisfoorumi kannattaa lakiehdotuksen tekstiä, jossa potilasasiamiestoiminta nähdään tarkoituksenmukaisemmaksi keskittää toiminnan yhdenmukaistamiseksi, synergiaetujen saavuttamiseksi ja potilasasiamiesten osaamisen varmistamiseksi isompien järjestäjien järjestettäväksi säätämällä siitä lailla. Tämä parantaisi osaltaan myös potilaille tarjottavien potilasasiamiespalvelujen saatavuutta ja laatua.

Sosiaaliasiamiestoiminta perustuu useisiin vaativiin toiminta-alueisiin ja lakeihin. Se kattaa lakiesityksen mukaan niin sosiaalitoimen, kuin varhaiskasvatuksen palvelut. Tämä kokonaisuus itsessään on erittäin vaativa ja monipuolista osaamista vaativa. Se edellyttää, että vastuuhenkilö on sosiaalipalveluille oma, sosiaalityön käytännön työkokemusta omaava, sosiaalityön ylempään yliopistollisen koulutuksen suorittanut asiantuntija. Vammaisfoorumi pitää tärkeänä että sosiaali- ja terveyshuollon ja palvelujen osalta ei jää katvealueita. Esimerkiksi henkilökohtaisen avun oikeuksien valvonnan tarve voi lisääntyä, kun palvelun piiriin on näillä näkymin tulossa enemmän ihmisiä, joilla voi olla rajoittuneempi kyky pitää huolta omista oikeuksistaan. Erityisesti on huomioitava henkilökohtaisen avun luonne, jota toteutetaan yksintyöskentelyllä. Nykyinen asiakkaille asetettu edellytys määritellä palvelun, eli avun sisältö ja toteuttamistapa madaltuu, mikä käytännössä näkyy siinä, että asiakkaalle aiemmin kuulunut kontrolli on epäselvä. Palvelutuotannossa ja työsuhteissa vastuu on kuitenkin aina määriteltävä palveluntuottajalle. Palveluntuottajille on mahdollistettava riittävät keinot varmistaa henkilökunnan sopivuus työhön. Samanaikaisesti asiakkaalla on oikeus saada yksilöllistä tarvetta vastaavaa turvallista palvelua. Nyt säädettävän valvontalain on koskettava myös näitä tilanteita. Valvontaviranomaisilta tulleiden tietojen perusteella, henkilökohtaisen avun työntekijöiksi hakeutuu myös sellaisia sote-alan ammattilaisia, joita on poistettu JulkiTerhikistä ja Suosikista esimerkiksi tilanteissa, joissa työn kuvaan on ilmoitettu työtehtäviin liittyviä tehtäviä kuten lääkkeiden jakelu / anto ja ammattiluvan menettäminen on johtunut em. työtehtävissä tehdyistä rikkeistä.

Lakiehdotuksen pohjana, esimerkiksi määriteltäessä sosiaali- ja potilasasiavastaavien lukumäärää, on käytetty erilaisia laskelmia. Vammaisfoorumi haluaa nostaa erityisesti esille ja kyseenalaistaa arviot YTHS:n opiskelijahuollon potilasasiavastaavien määrässä. YTHS:n opiskeluterveydenhuollon piiriin kuuluvat yliopisto-opiskelijat (alempi tai ylempi korkeakoulututkinto), ammattikorkeakouluopiskelijat (ammattikorkeakoulututkinto tai ylempi ammattikorkeakoulututkinto), poliisiammattikorkeakoulun ammattikorkeakoulututkinto. YTHS:n asiakaskuntaa on siis voimakkaasti laajennettu v.2021. Opiskelijoilta saamiemme tietojen mukaan YTHS:n palveluiden pariin pääsyyn on pitkiä jonoja tai palvelut eivät toteudu lainkaan. On myös kyseenalaista, onko opiskelijoilla edes tiedossaan, että YTHS:n palveluissa on potilasasiamiestoimintaa, joiden kautta voi saada apua ja neuvontaa palveluiden saamiseksi? YTHS:n osalta tulisi selvittää asiaa tarkemmin ja arvioida laajentuneen asiakas/ potilasmäärän mukainen tarve potilasasiavastaaville.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024. Tietojen dokumentointia ja rekisteröintiä koskevia säännöksiä sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston rekisteröintivelvollisuutta koskevaa säännöstä sovellettaisiin viimeistään 1.1.2025 alkaen. Laissa olisi siirtymäsäännös koskien potilasasiavastaavien kelpoisuusvaatimuksia. Vammaisfoorumi näkee, että olisi tärkeää, että potilasasiavastaavien kelpoisuudesta tehtäisiin aiemmin esittämiämme täsmennyksiä ja että toiminta saataisiin käyntiin ilman pitkiä siirtymäaikoja. Monet edustamistamme vammaisista henkilöistä käyttävät paljon terveydenhuollon palveluita. Terveydenhuollon toimivuuden kehittämiseksi ja varmistamiseksi myös vammaisille ihmisille on tärkeää, että meillä on toimiva potilasasiavastaava-järjestelmä. Muistutamme

myös, että potilas-/sosiaaliasiavastaavien tulisi voida myös avustaa valitusten ja vahingonkorvaushakemusten teossa. Myös muistutusten kohdalla ehdotamme, että oikeusturvan parantamiseksi mukaan voitaisiin lisätä mahdollisuus standardisoitujen korvausten myöntämiseen. Potilas- ja sosiaaliasiavastaavien tulisi voida myös avustaa asiakasmaksulain 11 § soveltamisessa, eli huojennusten ja maksujen mitätöimisten hakemisessa. Huomautamme myös, että koska varhaiskasvatuksen tarpeet ovat hyvin erilaiset, tulisi ensisijaisesti luoda erillinen toimenkuva varhaiskasvatuksen varalle, mutta toissijaisesti ainakin asiaa ja sen toteutusta tulisi arvioida esimerkiksi ensimmäisen vuoden jälkeen.

Helsingissä 11.1.2023

VAMMAISFOORUMI RY

Sari Kokko
puheenjohtaja
sari.kokko@nkl.fi
p. 050 401 5802

Anni Kyröläinen
pääsihteeri
anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi
p. 044 567 9077